

про добрих і лихих царів, і про те, чому цигани не мають церкви, і співанки-коломийки, вертепні пісні, і все можливі жарти і фіглі – несть числа отому тематичному обширу фольклорних надбань, відблисків народної мудрості!

А чого тільки варта науково-публіцистична ревна праця відомого львівського вченого-історика, талановитого промотора бібліотечної справи в Україні – Мирослава Романюка, який повсякчас демонструє всеохопний, об'єктивний погляд на пресологію, що неабияк поповнює побутуючі аргументації про складно-перипетійні й неоднозначні процеси нашого культурологічного розвитку.

І яку б постать не заторкнув уважний погляд автора двокнижного розкрилля, – у кожному випадку ми маємо точний, всеохопний підхід майстра публіцистичного пера до найсокровенніших відрухів їхнього мистецького барометра, він достоту прочуває кожну найтоншу пульсину артерії складного механізму творчості.

«Постаті» Володимира Качкана – вагомий привнесок у нашу гуманітарну справу, щедрий дар національній культурі, і, безперечно, повновартісний здобуток української інтелектуальної книгозбірні, що увічніть у літературно-документальному слові дорогі надбання усієї культурологічної ниви.

Людмила Краснова, проф. (Дрогобич)

Народ і його армія: мовознавчий дискурс

(Ярослав Яремко. Нариси з історії української військової термінології. – Дрогобич, 2012. – 403 с.)

Чи можна собі уявити країну без міцної, боездатної армії? Надійного захисту кордонів і спокою своїх громадян? Без такої армії країна, як дім без даху. Крім військового вишколу, щедрого фінансування уряду, виховання почуття гідності і гордості в кожному воякові, армія потребує міцного науково-філософського й історичного підґрунтя. Основою його є Статут і військова команда, тобто своя, власна українська термінологія. Вагомий внесок у

розв'язання цієї проблеми зробив науковець-лінгвіст Ярослав Яремко своєю монографією.

Адресуючи свій труд широкому колу читачів – науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, вчителям, автор не згадує про суто військовиків. Про майбутніх офіцерів, які сьогодні вчать у військових закладах, а також саме й про їхніх викладачів. Монографія Я.Яремка, з теплою присвятою світлій пам'яті Батька, повинна стати підручником для всіх прошарків майбутніх військових кадрів.

Історія становлення й розвитку української військової термінології від найдавніших часів до сучасності – це шлях пізнання минулого країни, яку слід захищати, любити, гордитися нею і бути готовим боронити й сьогодні.

На наш погляд, автор дещо завузив як значення своєї книги, так і проблему, яку поставив перед собою, звівши її, по суті, до лінгвістичної. В цілому дослідницька парадигма досить широка. Про це свідчать і архітектоніка, і композиція монографії. Кожен розділ і кожен підрозділ разом утворюють непорушний дискурс й водночас мають самостійне значення. І кожен може вивчатись як тематична цілісність, але не лише як такий, а й як художнє явище.

Читати цю книжку не лише корисно кожному громадянину своєї держави, але й приємно. Вона захоплює, її стиль, авторська творча манера – героїко-романтична, модальність відверта і щира, наприклад, «Лицарі ідеї і чину: до характеристики феномена Українського Січового Стрілецтва» або «Військова термінологія як відображення національно-визвольного руху».

Монографія Я.Яремка має чітку науково-філософську основу: «Йдеться про відновлення функціонального статусу військової субмови, її автентичної основи, а в цілому контексті – про саме розуміння природи термінології: не тільки як підсистеми загальнолексичної системи, «речі в собі», а своєрідної оптики світобачення і світорозуміння» (підкреслення моє – Л.К.). Від військової команди, її чіткості, зрозумілості, вольового імпульсу – до гордості за свій статус військовика і за свою державу. Такі команди проголошують упевнені в собі командувачі, упевнені, що їх не звільнять у запас чи відставку без даху над головою.

Ярослав Яремко занурився в неосяжні глибини історії, релігії, лінгвістики, державотворення, військової справи,

політичних хитросплетінь, дипломатії. Як учений-когнітивіст, такий, що опанував різні науки, поєднав їх у єдине річище, пише вільно, розкуто й не без філологічного злету. Грунтовні знання, копітка праця автора над необхідним матеріалом виявили себе в афористичній мові, своєсередніх типологічних твердженнях, максимах, тріадах. І це так зручно для тих, хто буде вчитися за цим джерелом: «Логіка історичних подій довела: військове слово не може бути інструментом лише суто мовних (комунікативних) потреб, але як важливий засіб і спосіб формування національної ідентичності, як невід'ємний чинник національного буття може і має стати також засобом утвердження національної ідеї. Нерозуміння, недооцінка чи фальсифікація тріади: „Українська держава – Українська армія – українська військова термінологія» – або штучний розрив цього діалектичного зв'язку неминуче призводить до втрати державницьких орієнтирів» (с. 264).

Отже – тріади як імперативи до дії, але й тріади – як ознаки суто авторського стилю: «нерозуміння, недооцінка чи фальсифікація...» (с. 264), «... мали різний напрямок, інтенсивність, характер впливу...» (с. 95). Кожне авторське типологічне твердження з допомогою трикратного повтору концептуальних слів набирає сили безсумнівної істинності: «Характеристика цієї еліти, її генеза і кристалізація психоповедінкової моделі – це тема окремого дослідження» (с. 146); «Військові команди виступають як одиниці лексичного, фразеологічного та синтаксичного рівнів» (с. 171); «за масштабами, вагою і напрямком він вписав українське наукове слово у європейський лінгвокультурний простір» (с. 263).

Автор згадує В. І. Вернадського – першого президента Української АН (1918 – 1919), те, що ідея створення АН належала першому президентові УНР М. Грушевському, „однак реалізувати її вдалося за часів гетьманату”. І тут, на мою думку, слід було б сказати про гетьмана П. П. Скоропадського, який за короткий час спромігся багато зробити для України (україномовні гімназії, обов'язкове вивчення української мови в російськомовних закладах, створення АН й ін.). Але найголовніше, до чого він прагнув, його мрія, яку вже почав втілювати, – це створення суто української армії. Як бойовий генерал, кавалергард, істинний українець і разом з тим селяк, він вимінював двох російських

солдатів за одного українця. Це була б справді народна армія із синів народу. Є. Коновалець у своїх спогадах писав, що зробив непоправну помилку, кинувши законного гетьмана з династії Скоропадських напризволяще, а сам «зв'язався із запеклим більшовиком».

Хіба не показовий приклад української шляхетності гетьмана: його дочка, яка народилася 1919 р. уже поза межами рідної землі батька, в еміграції, говорила українською мовою з дитинства. Втрата гетьмана, розумної, освіченої, гордовитої людини – патріота своєї Вітчизни, – це втрачений шанс України стати Європейською державою. Гетьман – це дисципліна.

Лексема гетьман – не метафора, не трон, гетьман – це багатозначний символ з глибинним підтекстом, це й військовий термін, і заклик, і бойове знамено. Як розуміти цей образ у Поета сучасності: «Що ж, авторучка – це не шабля з піхов. / Ворожа кров не бризне з-під пера. / І лиє дощ. І гетьман не приїхав. / Неслушний час. І все-таки пора. / Пора, пора! / Живеться, як на Етні. / Ганьбу віків лиш магма відпере. / Це лиш слова. Зате вони безсмертні. Вгамуйте лють. Їх куля не бере» (Ліна Костенко).

Шабля, піхви, ворожа кров, гетьман, куля – це яка лексика? Чи терміни? У поета-жінки? А чому поет згадує топонім Сулимівка? І для чого?

В маєтку гетьмана Івана Сулими,
в сучасному селі, що зветься Сулимівка,
до кінських грив припадені грудьми,
промчали хлопці – загула бруківка –

і тільки гриви... курява... і свист...
лунких копит оддаленілий цокіт...
і ми... і степ... і жовтий падолист...
і цих дворів передвечірній клопіт...

І як за сонцем повертає сонях,
так довго вслід чомусь дивились ми,
А що такого? Підлітки на конях...
В маєтку гетьмана... Івана Сулими... (Ліна Костенко).

У трьох строфах одинадцять разів вжито три крапки. Це знак не нейтральний, це заклик до розмислів, до висновків. Цінність будь-якого твору – в його асоціативності. Монографія Я.Яремка викликає асоціації й ремінісценції, і поезія Ліни Костенко викликає – і в тому ж напрямі.

Корпоративний дух побратимства – військового і творчо-поетичного – зумовив появу в Євгена Маланюка, згаданого в монографії, болісно-дружніх рядків на адресу Миколи Гумільова («Пам'яті поета і воїна»): «Бідний брате! Дні твої намарне / Пропалали в фінських болотах, – / Ліпше б ти, як трувер, впав на Марні / З іменем Мадонни на устах».

Асоціативність рецензованої монографії – ще одна грань її загальної цінності, вектор у художній світ слова, і не лише поетичного, а й епічного: «Ми, ступай-ступаненки, хочемо, щоб нація наша чужих чобіт не чистила! Пора! Вільними стати пора! Мусимо сісти на коні й мчати по наших козацьких степах разом з орлами й вітрами!.. Цоки-цоки, цок-цок!» (Микола Куліш. «Патетична соната»).

Отже, монографія Ярослава Яремка «Нариси з історії української військової термінології» має фундаментальний характер як джерело багатьох знань, необхідних кожному громадянину своєї держави.